

ساڈے اکھان تے ڈاکٹر شہباز ملک

جہانزیب علی اعوان

پی ایچ ڈی ریسرچ اسکالرشپ پنجاہی

انسٹی ٹیوٹ آف پنجاہی اینڈ کلچرل سٹڈیز، اورینٹل کالج، پنجاہ یونیورسٹی، لاہور

Our Proverb and Dr. Shahbaz Malik

Jahanzaib Ali

PhD Research Scholare (Punjabi)

Institute of Punjabi & Cultural Studies

University of the Punjab, Lahore

Abstract

Dr. Shahbaz Malik is a renowned researcher, critic, bibliographer, prose writer, teacher, intellectual and broadcaster of Punjabi language. He was born in 1937 in Lahore. He became the first lecturer of Punjabi language, the first assistant professor, the first associate professor and the first full professor. He also worked as the head of the Punjabi department. He was also awarded the Presidential Award for his outstanding services in Punjabi language and literature. He died on November 11, 2024 and was buried in Lahore. Dr Shahbaz Malik wrote more than 40 books in Punjabi and Urdu. He has worked a lot on Punjabi proverbs also. His four books have been published on Proverb namely So Sayane Ako Mat (1967), Sade Akhan (1978), Punjabi Kahawaty (1988) and Sayane Kehinde Nain (2006). In this article proverbs of Punjabi language, their meaning and interpretation are also included.

Keywords:

Shahbaz Malik, Life, Proverb, importance of proverb, difference between Proverb and Idioms, examples of Proverbs and its interpretation

اورینٹل کالج میگزین، صد سالہ نمبر، جلد ۱۰، شماره ۲-۴، مسلسل شماره: ۳۷۶-۳۷۸، سال ۲۰۲۵ء

صدارتی ایوارڈ یافتہ ڈاکٹر شہباز ملک پنجابی زبان و ادب دے منے پر منے تے مہمان محقق، نقاد، میبلو گرافر، نثر نگار، صداکار، استاد، دانشور تے براڈ کاسٹر سن۔ اونہاں داسب توں وڈا اعزاز اے ہے کہ اوہ پنجاب یونیورسٹی وچ بطور سربراہ شعبہ پنجابی کم کر دے رہے۔ ۱۹۷۰ء وچ جدوں شعبہ پنجابی نے ایم اے دی کلاساں شروع کیتیاں تے ۱۹۷۲ء وچ ایم اے پنجابی دا پہلا گروپ جدوں پاس ہو یا اوس گروپ وچ ڈاکٹر شہباز ملک وی شامل سن۔ ڈاکٹر صاحب ۱۹۷۵ء وچ پنجابی زبان دے لیکچرار بھرتی ہوئے، اوہ پنجابی زبان و ادب وچ پی ایچ ڈی دی ڈگری مکمل کرنے والے پہلے اسکالر سن۔ ۱۹۸۲ء وچ ”مولوی احمد یار: حیاتی، فکر تے فن“ دے موضوع اُتے مقالہ لکھ کے پنجابی زبان وچ پی ایچ ڈی دی ڈگری حاصل کیتی۔ اونہاں دے ایس مقالے دے نگران ڈاکٹر وحید قریشی سن۔ آپ نوں شعبہ پنجابی دے پہلے لیکچرار ہوون دا اعزاز وی حاصل اے۔ آپ شعبہ پنجابی دے پہلے اسسٹنٹ پروفیسر، پہلے ایسوسی ایٹ پروفیسر تے پہلے پروفیسر بنے۔ ڈاکٹر شہباز ملک ۱۹۹۷ء وچ بطور پروفیسر شعبہ پنجابی ریٹائرڈ ہوئے۔ ریٹائرمنٹ توں بعد پنجابی زبان و ادب دی ودھیر سیوا دے کارن پروفیسر آف ایمرٹس دے عہدے تے وی فائز کیتا گیا۔ ڈاکٹر شہباز ملک ۱۱ نومبر ۲۰۲۳ء وچ فوت ہوئے۔ اخیر لی عمر آپ مکان نمبر ۵۵، بلاک بی، پنجابی یونیورسٹی ہائوسنگ سوسائٹی رہندے سن۔ آپ دی حیاتی بارے گل کریئے تاں آپ دا اصل ناں محمد شہباز تے ادبی دنیا وچ ڈاکٹر شہباز ملک توں پچھان بنائی۔ اوہ ۱۳ اپریل ۱۹۳۷ء نوں ملک محمد دین دے گھر لاہور پیدا ہوئے۔ قوم دے سکے زئی پٹھان سن تے اوہناں دے وڈے پنڈننگیاں تحصیل پسرور ضلع سیالکوٹ دے وسنیک سن۔ فیلاہور آگئے تے ایہتھے ای کپے ڈیرے لائے۔ آپ نوں (۱) آپ نے پنجابی زبان و ادب دی سیوالئی انتاں داکم کیتا۔ آپ دی چالھی توں ودھ پنجابی / اردو کتاباں چھپ چکیاں نیں۔ جنہاں دی تفصیل انج اے:

پدھرے راہ، لاہور: تاج بک ڈپو، ۱۹۶۱ء (ادبی، تدریسی)

اجو کی کہانی (ہمراہ محمد آصف تے خالد)، لاہور: مکتبہ پنجابی ادب، ۱۹۶۲ء (پنجابی افسانے)

چائن، لاہور: تاج بک ڈپو، ۱۹۶۲ء (تدریسی)

سوکھے پینڈے، لاہور: تاج بک ڈپو، ۱۹۶۲ء (تدریسی)

راہے راہ، لاہور: تاج بک ڈپو، ۱۹۶۳ء (تدریسی)

سوسیانے اکومت، لاہور: پاکستان پنجابی ادبی بورڈ، ۱۹۶۷ء (اکھان)

یکی روٹی (خُرد)، لاہور: تاج بک ڈپو، ۱۹۷۳ء (تحقیقی، تدوین متن)

- جنگ نامہ مقبل تے پنجابی مرثیہ، لاہور: تاج بک ڈپو، ۱۹۷۴ء (تحقیق، تنقید)
- منہ آئی گل، لاہور: اقدس پبلی کیشنز، ۱۹۷۶ء (تحقیق و تنقید)
- پنجابی لسانیات، لاہور: مکتبہ میری لائبریری، ۱۹۷۷ء (تحقیق و تنقید۔ لسانیات)
- جائزہ (اردو)، لاہور: جامعہ پنجاب اوری اینٹل کالج، ۱۹۷۸ء (تحقیق، تنقیدی)
- ساڈے اکھان، لاہور: ڈان بک سوسائٹی، ۱۹۷۸ء (اکھان)
- پاکستانی پنجابی ادب (اردو)، لاہور: عزیز بک ڈپو، ۱۹۷۸ء (سلیو گرائی)
- ادبی مہکاں، لاہور، تاج بک ڈپو، ۱۹۸۰ء (تدریسی)
- آزادی دے مجاہد لکھاری، لاہور: مکتبہ میری لائبریری، ۱۹۸۱ء (تحقیق)
- جنگ نامہ پیر محمد کاسی، لاہور: تاج بک ڈپو، ۱۹۸۲ء (تحقیق، تدوین متن)
- راقب قصوری دیاں نعتاں، قصور: مرکزی مجلس امیر ملت برج کلاں، ۱۹۸۲ء (تحقیق)
- تحریک پاکستان اور پنجابی ادب (اردو)، لاہور: مکتبہ میری لائبریری، ۱۹۸۳ء (تحقیق)
- مولوی احمد یار: فکر تے فن، لاہور: مکتبہ میری لائبریری، ۱۹۸۴ء (مقالہ برائے پی ایچ ڈی۔ تحقیق و تنقیدی)
- سسی پنوں حافظہ بر خوردار (رائجھا)، لاہور: تاج بک ڈپو، ۱۹۸۸ء (تحقیق، تدوین متن)
- نویں ور تے، لاہور: تاج بک ڈپو، ۱۹۸۸ء (تحقیق، تنقیدی)
- پنجابی کہاوتیں، لاہور: مکتبہ میری لائبریری، ۱۹۸۸ء (اکھان، تحقیق)
- نتارے، لاہور: تاج بک ڈپو، ۱۹۸۹ء (تحقیق، تنقیدی)
- پنجابی ادبی جائزے، لاہور: تاج بک ڈپو، ۱۹۸۹ء (تحقیق، تنقیدی)
- روہلاں، گوجرانوالہ، فروغ ادب اکادمی، ۱۹۸۹ء
- پنجابی کتابیات، اسلام آباد: اکادمی ادبیات پاکستان، ۱۹۹۱ء (سلیو گرائی)
- وچار، لاہور: تاج بک ڈپو، ۱۹۹۲ء (تحقیق، تنقیدی)
- پنجابی ادب تے منزل پاکستان، لاہور: عزیز بک ڈپو، ۱۹۹۵ء
- میریاں بھارت پھیریاں، لاہور: تاج بک ڈپو، ۱۹۹۶ء (سفر نامہ)
- گوپڑ، لاہور: تاج بک ڈپو، ۲۰۰۰ء (تحقیق و تنقیدی)
- سیانے کہندے نیں، لاہور: پاکستان پنجابی فکری سانجھ، ۲۰۰۶ء (اکھان)
- رُپ رنگ، لاہور: پنجابی انسٹی ٹیوٹ آف لیٹرنج، ۲۰۰۹ء

اورینٹل کالج میگزین، صد سالہ نمبر، جلد ۱۰۰، شمارہ ۲-۴، مسلسل شمارہ: ۳۷۸-۳۷۶، سال ۲۰۲۵ء
 پنجابی کتابیات (جلد دوم)، لاہور: پنجابی انسٹی ٹیوٹ آف لینگویج، ۲۰۱۵ء
 ایللاں، لاہور: دی اکیڈمکس، ۲۰۱۷ء
 رویلاں، لاہور: دی اکیڈمکس، ۲۰۱۷ء
 ڈاکٹر شہباز ملک اُتے لکھیاں لکھتاں:

ڈاکٹر شہباز ملک، واصف بڈیا نوی، سیالکوٹ: واصف بک سٹال، ۱۹۹۲ء
 پنجابی ادب تے ڈاکٹر شہباز ملک، نبیلہ رحمن، لاہور: پاک پنجابی ادبی کونسل، ۱۹۹۲ء
 ڈاکٹر شہباز ملک (فن تے شخصیت)، بشیر عابد، گوجرانوالہ: پنجاب ادبی مرکز، ۱۹۹۵ء
 گلاں ڈاکٹر شہباز ملک دیاں، محمد ریاض شاہد، لاہور: پاکستان پنجابی فکری سانجھ، ۱۹۹۷ء
 ڈاکٹر شہباز ملک نے پنجابی زبان تے ادب دے وادھے وچ بہت اہم کردار ادا کیتا۔ آپ دی لکھیاں سب لکھتاں اپنی اپنی تھان اہمیت رکھدیاں نیں۔ آپ نے پنجابی زبان دے اکھاناں اُتے وی بہت کم کیتا۔ ایس مضمون وچ آپ دے اس نملے کم اُتے جھات پائی گئی اے۔ اکھان دی سب توں وڈھی تعریف ایہو ای اے کہ جے سویانے رل وی جان تے اوہو ای گل کرن گے جیہڑی نگر سچائی تے اُدھار ہوئے۔ ایس لئی اسی ایہہ آکھ سکے آں کہ اکھان اوس نگر سچائی داناں اے جیہڑی عام لوکاں نال ہنڈی ورتی ہووے۔ خبرے کنان چرکے اکو عمل دا سٹہ اکو ای نکدار ہندا اے۔ تے پھیر کوئی سیانا اوس سٹے نوں اکھراں دا روپ دے دیندا اے، لفظاں دا ایہہ روپ اکھان کہاندا اے۔ اکھان نوں کہنت، اکھوت یا کہات وی کہندے نیں۔ انگریزی وچ ایہدھاناں پروورب (PROVERB) تے فارسی عربی وچ ضرب المثل بن جاندا اے۔ (۲) ساڈی روزمرہ حیاتی وچ پنجابی محاورے / اکھان عام ورتے جاندے نیں۔ ایہہ اکھاں ساڈے وڈکیاں تے سیانیاں نے حیاتی نوں غور نے ویکھیا، پرکھیا تے اپنے تجربے تے مشاہدے ایہدا نچوڑ کڈھ کے بیان کیتا۔ سیانیاں دی آکھی ہوئی گلاں حقیقت تے سچائی دا درجہ رکھدی اے۔ ایہہ اکھان عام بول چال راہیں نسلاں وچوں تڑدے تڑدے آگلی پیڑی تیکر اپڑے۔ ڈاکٹر شہباز ملک لکھدے نیں:

”اکھان اک اجیہی نگر سچائی داناں اے جیہڑی انسان دی حیاتی وچ واپرے کسے خاص واقعے یا گھڑی مڑی دے عمل مگروں اکاہرے سٹے دے روپ وچ سامنے آندی اے۔۔۔ اکھان اوہ بچویں بول نیں جیہڑے انسانی حیاتی نال سبندھ رکھن والے کسے تجربے نوں

سنکوچ (مختصر) روپ وچ پرگٹ (ظاہر) کردے نیں انسانی تجربے دا ایہہ اکھری روپ عام

بول چال وچ آکے مونہوں مونہہ اگلی پیڑی تیکر اپڑدا اے۔“ (۳)

اکھان دے تین جزو ہوندے نیں۔ (۱) اکھانتا (سیانف)، (۲) سکھانتا (سیکھن والی کوئی گل)،

(۳) پر سنگھ۔ اکھاناں وچ انسانی تجربہ مڈھلی حیثیت رکھدا اے۔ اکھان کسے گل دے نچوڑ لئی دی آکھے

جاندے نیں۔ کدے کدے گل بات کھلر جاندی اے تے اوس نوں کٹھیا کرنا مشکل ہو جاندا اے فیہر

موقع تے آکھیا اک اکھان ساری کھلری گل نوں کٹھیا کر دیندا اے تے ”سو گز رسہ تے سرے تے گنڈھ

“دا کم دیندا اے۔ اکھان تے محاوریاں وچ فرق بارے ڈاکٹر صاحب لکھدے نیں:

”کہاوت (اکھان) اور محاورے میں واضح فرق موجود ہے۔ کہاوت (اکھان) میں زندگی کے

بارے میں ایک سوچ یا گیان موجود ہوتا ہے جبکہ محاورہ فقط زبان کو سنوارنے یا مفہوم کو

مزید واضح کرنے کے لیے استعمال کیا جاتا ہے۔ پھر یہ کہ کہاوت چونکہ مفہوم کے اعتبار سے

اپنی ذات میں مکمل ہوتی ہے اور اس لیے اس کے استعمال میں کسی قسم کا کوئی اہتمام نہیں

کرنا پڑتا۔ جبکہ محاورے کو زمانے اور صیغے کے لحاظ سے استعمال کیا جاتا ہے۔“ (۴)

محاوریاں (Idioms) وچ سیانف دی گل نہیں ہوندی۔ محاورے موقع دی مناسبت نال تبدیل

ہو سکدے نیں۔ جد کہ اکھان سیانف نال بھریا تے سچائی دے آلے دوالے گھمد اے۔ اکھان تبدیل نہیں

ہو سکدے۔ اکھاناں دا اک مقصد سیانیاں دے ذاتی تجربے دی نیہنہ اُتے رکھیاں عقل تے دانشمندی دیاں

گلاں نوں دو جیاں تیکر اپڑانا تے کھلری گل بات نوں گھٹ اکھراں وچ بیان کرنا اے۔ اکھاناں دا استعمال ہر

موقع تے کیتا جاندا اے۔ وڈے وڈے لکھاری گل نوں سوہنی تے اثر انگیز کرن لئی اپنی تحریراں وچ

اکھان / محاورے ورتدے نیں۔ ایہہ اکھان اپنی سچائی پاروں اونہاں دی تحریراں نوں چار چند لا دیندے

نیں۔ اکھان بارے ڈاکٹر شہباز ملک دی پہلی کتاب سو سیانے کو مت دے سرناویں ہیٹھ ۱۹۶۷ء وچ چھپی۔

پنجابی کہاوتیں ۱۹۷۷ء وچ، ساڈے اکھان (پہلا ایڈیشن ۱۹۷۸ء وچ تے دو جا ایڈیشن ۲۰۰۴ء) وچ، پنجابی

کہاوتیں (پنجابی اکھان دی اردو تشریح) ۱۹۹۲ء وچ تے سیانے کہندے نیں ۲۰۰۶ء وچ چھپی۔ پنجابی دے

کجھ اکھاناں دی ونگی تے اونہاں دا ویروا۔

اللہ یاد تے بیڑا پار: سیانے کہندے نیں کہ جدوں وی کوئی کم شروع کروں تے بسم اللہ پڑھ کے سوہنے رب

داناں لے کے شروع کرو۔ جیہڑا کم رب داناں لے کے شروع کرتے سوہنارب لازمی مدد کردا اے۔ کم وچ

برکت پیندی اے تے سوہنا ڈھنگ نال کم توڑا پڑدا اے۔

اورینٹل کالج میگزین، صدسالہ نمبر، جلد ۱۰۰، شماره ۲-۴، مسلسل شماره: ۳۷۶-۳۷۸، سال ۲۰۲۵ء
بھل بھلکھے اللہ لیکھے: سیانیاں دا گل دا ایہہ نچور کہ جدوں کم شروع کروتے سوہنے رب داناں لیکے کرو۔
اپنی پوری ایمانداری، محنت نال کرو۔ اپنے ولوں پورا جتن کرو کہ کوئی کمی کوتاہی نہ رہوے۔ فیروی کوئی کمی
رہ جائے تے پریشان نہ ہووے بلکہ رب دے حوالے کر چھڈو۔ بھل چک وچ ہوئی کمی، غلطی سوہنار ب
معاف کر چھڈ دا اے۔

چورنوں پل وچ قطب بناوے جس تے چاہے کرم کماوے: رب دی رحمت توں کدے وی مایوس نہیں ہونا
چاہیدا۔ رب نال ہمیش چنگے دی امید رکھنی چاہیدی اے۔ اوہ کسے وی ویلے تہاڈے حق وچ بہتر کر
سکدا اے۔ اوہ ”کن فیکون“ دامالک اے۔ رب لئی کوئی وی کم ناممکن نہیں۔ اوہ جدوں چاہے تے جیویں
چاہے کر سکدا اے۔ اللہ تعالیٰ اپنی رحمت تے کرم نوازی نال سچے دل نال معافی منگدے چورنوں وی قطب
بناسکدا اے۔ بس ضروری اے کہ صدقے دل نال اوہدے ول رجوع کیتا جائے تے بس اوہ کولوں ای
منگیا جائے۔

اپنارے گا، تاں چھاویں ای نئے گا: کہندے نیں اپنا اپنا ای ہوند اے تے غیر غیر ای۔ رشتیاں دا احترام،
اپنیاں دا خیال تے آپسی پیار محبت دی اہمیت بارے گل کیتی گئی اے۔ اپنا بندہ جناں وی ماڑا کیوں نہ ہووے اوہ
اوس حد تیکر نقصان نہیں کر داجناں کوئی اوپرا / پر ایاجی نقصان کر سکدا اے۔

رب نیڑے کہ گھسن: کہندے نیں کسے پنڈ دا چوہدری چنگا بندہ نہیں سی۔ ہر ویلے ماڑیاں نوں تنگ
کر داسی۔ اوہ پنڈ وچ اک نمازی پرہیزی جناہر ویلے چوہدری کے خلاف بولد ارہندا سی۔ کسے نے چوہدری
نوں دسیا کہ فلاں بندہ تہاڈے خلاف انج گل کر داسے۔ چوہدری نے فٹ بلایا تے اوہ بندہ نگر گیا کہ میں تے
انج کوئی گل تہاڈے خلاف نہیں کہتی۔ چوہدری نے اوس نوں چھڈ دتا۔ جدوں پنڈ واپس آیا تے سب نے آکھیا
توں تاں ہر ویلے چوہدری دی ننڈیا کر دار ہندا سی فیر جھوٹ کیوں بولیا۔ اگوں بندہ آکھدا کہ ”رب نیڑے یا
گھسن“۔ انسان دنیا دے وادھے گھاٹے نوں ودھیری اہمیت دیندا اے کیوں جے ظاہری طور تے دنیا
سامنے دکھالی دیندی اے۔ جد کہ رب سامنے دکھالی نہیں دیندا۔

آب آب کر مویوں بچہ فارسیاں گھر گالے: اپنے سدھے سادھے راہ نوں چھڈ کے دو جیاں دے راہ تے ٹرنا۔
آکھدے نیں کسے پنڈ وچ اک بندہ اک فارسی بولن والے دے گھر پر ونا چلا گیا۔ او تھوں کجھ فارسی دے آکھر
سکھ گیا جیویں پانی نوں فارسی وچ ”آب“ کہندے نیں۔ اک دیہاڑے اوہ بیمار ہویا تے پانی دی تھال آب

آب کہن لگا گھر والیاں نوں آب دا مطلب نہیں سی پتا۔ اوہدی بڈھی ماں نے سمجھیا کہ منڈا اپے ابے نوں یاد کر دالے تے اوس نوں پانی دین دی تھاں دلا سے دین لگے۔ منڈا آب آب کر دے مر گیا۔ مرن مگروں پھو پڑی تے مرن والے بارے گلاں ہونیاں نیں، ماں آکھن لگی میرا لال ابے نوں یاد کر دے ہوئے ”آب، آب“ کہند امر گیا۔ نیڑے اک فارسی دا جانکار بیٹھا سے اوس نے آکھیا مائی کیہ آہنداسی؟ ماں نے جواب دتا؛ آب آب کہندے سی۔ فارسی جانن والے نے آکھیا او تہاڈا بیڑہ ترے اوہ ابے نوں یاد کر دے نہیں پانی دی تر یہ نال مر گیا۔ فارسی وچ پانی نوں آب کہندے نیں۔ اوہدی ماں نے سنیا تے اچی اچی رون لگ پئی تے آکھدی:

آب آب کر مویوں بچہ فارسیاں گھر گالے

جے توں مونہوں پانی منگدا بھر دیندی پیالے

آبرو وچ بادشاہی: جے انسان دی عزت محفوظ اے تاں ایہو ای بادشاہی اے۔ یعنی عزت وچ ای بادشاہی اے۔

چوہڑیاں دی ٹپری، شریکاں کولوں وکھری: اتفاق تے اکھٹ دی اہمیت اُتے آکھیا گیا اے۔ جدوں کوئی آپس وچ کٹھیا نہ رہوے تے علیحدہ رہن لگے تاں اوس ویلے ایہہ محاورہ بولیا جاندا اے۔

آہنی سرتے، چھڈ پرائی آس: جدوں کوئی اوکھڑیاں مصیبت آوے تے دو جیاں دے سہارے تے مدد دی امید نہیں رکھنی چاہیدی۔ آپ ای ہمت، حوصلہ تے کوشش کر کے مصیبت دا سامنا کرنا چاہیدا اے۔

آپ بھلے جگ بھلا / آپ بُرے جگ برا: کہندے نیں جیہڑا آپ چنگا ہووے اوس نوں چنگا ای سب کجھ لہندا اے۔ یاں جیہڑا آپ برا ہووے اوس نال ہمیش برا ای ہوندا اے۔

ویلے دی نماز کویلے دیاں نکراں: وقت دی اہمیت اُتے ایہہ اکھان اے۔ کم اوہی چنگا جیہڑا ویلے سر کیتا جائے۔ ویلا لنگھ جاوے تے کم دا کوئی سواد نہیں۔ ایویں جیویں نماز ویلے سرائی پڑھی جاندی اے۔

بُوہے آئی جج تے ونھوں کڑی دے کن: ایہہ محاورہ اوہدوں بولیا جاندا جدوں پہلاں پہل پورا کرن دی بجائے بالکل موقعے تے کوئی کم کیتا جائے۔ ویلے سر کیتا کم چنگا رہندا اے۔ جد کہ افراتفری تے بھج بھجوڑے

وچ کیتا کم سوہنے طریقے نال توڑ تیکر نہیں چڑھدا۔

آپ کاج مہاں کاج: کم اوہی چنگا، سوہناتے سُتھرا اے جیہڑا کسے نے آپ کیتا ہووے۔ دو جیاں تے سٹیا کم کدے وی توڑ نہیں چڑھدا۔

اورینٹل کالج میگزین، صد سالہ نمبر، جلد ۱۰۰، شماره ۲-۴، مسلسل شماره: ۳۷۶-۳۷۸، سال ۲۰۲۵ء
 آپے جمعہ پنج نال / توں کون میں خواخواہ: دو جیاں دے معاملے وچ دخل اندازی کرنا۔ کہندے نیں دو
 بندے آجی گل بات کر دے پئے سن تے اک ٹریا جاندا بندہ ایویں دونوں نوں صلاح دین لگا۔ پچھیا کہ توں
 کون تے آکھدا میں خواخواہ۔

آپے آئے تے آکون دیو: اک پرانی کہانی اے کہ اک مولوی دے گھر گڑی اڈ کے آگئی تے گھر والیاں نے
 پھڑ کے پکائی۔ جدوں قاضی نوں پتا چلیا تے گھر والیاں تے غصہ ہویا۔ گھر والی آکھن لگی اساں بڑا کوئی چوری
 کیتی اے فیروں تہانوں ماڑا لگیا تے آکھوتے کئی پکائی باہر گلی وچ سٹ دینے پر ایہدی پکائی وچ گھيو، لون، مرچ
 مصالحے اپنے گھر دے لگے نیں۔ قاضی نے آکھیا انج کر زرا شور بالے آ، شور بے نال ای روٹی کھا لیندے
 آں۔ جدوں سالن پلیٹ وچ پان لگے تے وچ بوٹی وی آگئی۔ گھر والی کڈھن لگی تے قاضی نے آکھیا ہن نہ
 کڈھ جے "آپے آئی اے تاں آون دے" ایتھوں ایہہ گل اکھاں بنی۔ بھانویں پرانی شے تے نظر نہ رکھیے
 جے بناں محنت دے مل جائے تاں فکر نہ کریئے۔

آپے میں رچی کچی آپے میرے بچے جیون: جدوں کوئی جنابس اپنی یاں اپنے ای بچیاں دی ای تعریف تے
 وڈیائی کر دار ہوے۔ انج کہہ لو کہ اپنے منہ میاں مٹھو بننا۔

آری / دانتری نوں اک پاسے دندے نیں تے جہان نوں دو پاسے: دنیا وچ رہ کے حیاتی گزارنی بہوں اوکھی
 اے۔ ایہہ معاشرے بہوں ظالم اے۔ ایتھے رہن لئی تے حیاتی دیاں مشکلاں نوں پار کرن لئی ضروری اے
 کہ بندہ پوری ہمت، حوصلہ تے تیاری نال دنیا تے معاشرے دا مقابلہ کرے۔ ایس لئی کہندے نیں آری یاں
 دانتری نوں اک پاسے دند نیں تے معاشرے نوں دونوں پاسے دند۔

چاگڑ ہتھی دینا کھورے زہراں وچ پتا سے

او جاں لاکے پٹنے پا کے کھوہ لیندی اے ہا سے

ساوہاں نال بھیلی رکھے چوراں ودے دلا سے

آری نوں اک پاسے دندے دنیا نوں دو پاسے

آس تے دنیا قائم اے: حیاتی لنگھان لئی ضروری اے کہ انسان ہمیشہ مثبت سوچے۔ مایوسی نوں پرے سٹ
 کے سوہنے رب نال ہمیشہ چنگے دی امید رکھے۔ ایہہ ساری دنیا امید تے ای قائم اے۔

آڑیئے ویڑے وڑ / آڑیئے گل لگ / آگواہنڈنے لڑیئے: ایہہ تینوں اکھاں اکوورگے نیں۔ مطلب
دوجیاں دی لڑائی وچ لٹ اڑانی۔ اک مطلب ایہہ وی کہ کسے گل نوں چھڈنا نہیں تے خوا مخواہ لڑائی نوں اپنے
گھر واڑنا۔ سیانے کہندے نیں غصے دے کارن بہت ساریاں لڑائیاں جمیاں نیں۔ جے کوئی وقتی طور تے
اپنے غصے تے قابو رکھے تے بہت ساریاں لڑائیاں توں بچیاں جاسکدے۔

آٹو، بیٹھو، پیو پانی، ایہہ تے چیزاں مل نہ آئی: ایہہ اکھاں اجوکے ویلے ساڈے معاشرے تے پورا لتھدا
اے۔ جیویں اجوکے ویلے نفسا نفسی دا عالم اے تاں ہر کسے نوں اپنوں اپنی پئی اے۔ جدوں چنگے ویلے سن
تاں گھر آئے جی نوں ہس سے پیار نال جی آیاں نوں آکھدے سن۔ چاہ، پانی پچھدے سن۔ ایہہ اخلاقی
قدراں ہن بہوں گھٹ گئیاں نیں۔

آولیاں دا کھاد اتے سیانیاں دا آکھا پچھوں سواد دیدا اے: آولے (آلمہ) دی کاشت پاکستان تے ہندوستان
وچ ودھیری ہوندی اے۔ اولے بطور اچار، سالن، جوس تے مر بے کھادے جانداں نیں۔ ایہہ ہاضمے لئی
چنگے نیں، قوت مدافعت وچ وادھا کر دے نیں، جلدی مسائل وچ فائدہ مند نیں، اکھاں تے دل دی صحت
لئی وی چنگے نیں۔ آولے اک مکمل غذا اے۔ ایس لئی ایہدے کھاں اتے سیانے زور دیندے نیں۔ دو جے
پاسے سیانیاں دی آکھی ہوئی گل وی اہمیت رکھدی اے۔ سیانے اپنے ذاتی مشاہدے تے تجربے پاروں ای
نوجواناں نوں کوئی مت دی گل آکھدے نیں۔ جے سیانیاں دے تجربے توں لایج نہ چکے تے بعد وچ نقصان
ہوند اے۔

پتر جہرے ای جوان ہوندے نیں: پتر جدوں جہرے نیں تاں ماییاں نوں پتر اں دی روپ وچ اک آسرا
لجھدا اے کہ ایہہ وڈے ہو کے ساڈا سہارا بن گے۔

پتر پتر ہو جانداں نیں ماپے کماپے نہیں ہوندے: اجوکے ویلے دی سب توں وڈی برائی دل دس پائی گئی اے
کہ ہن ماییاں دی ساری زندگی داسہارا پتر جدوں جوان ہو جاندا اے تے اوہ ماں پیو نوں چھڈ کے وکھرا ہو جاندا
اے۔ ماں پیو لئی پتر ہمیش پتر ای رہندا اے، پتر اں لئی کدے پیار نہیں ماڑا پیندا۔ پر اولاد کئی تھاں تے
مایاں دی نافرمان نکل آوندی اے۔ پنجابی زبان وچ ایہہ اصول اے کہ جدوں کسے لفظ دی نفی کرنی ہووے
تاں اوس لفظ توں پہلاں "ک" دا وادھا کیتا جاندا اے۔ جیویں پتر توں پتر، ماپے توں کماپے۔ (شہباز
ملک، ڈاکٹر۔ پنجابی کہاوتیں (لاہور: تاج بک ڈپو، ۱۹۹۲ء) ۱۴)

اورینٹل کالج میگزین، صد سالہ نمبر، جلد ۱۰۰، شمارہ ۲-۴، مسلسل شمارہ: ۳۷۸-۳۷۶، سال ۲۰۲۵ء
 نوہاں پُتال نوں لے گیاں، دھیاں نوں لے گئے ہو، بڑھی بڑھاویں بیٹھے، جیویں سنھ تے بیٹھے چور:
 اوپر لے محاورے نال رلد املد اے۔ دھیاں تے پُت تے ایس لئی ہوندے کہ اوہ وڈے ہو کے ماییاں داسہارا
 بنن۔ پر جدوں وڈے ہو جاندے تے ویاسے جاندے تے نوہہ پُت نوں پٹ کے الگ ہو جاندے اے تے
 دھیاں ویاسے کدے مڑ کے وی نہیں دیکھدیاں اپنے ماں پیوول۔ بڑھے ماں پیوں اپنے دھی / پُت داراہ ای
 دیکھدے رہندے نیں۔

دھیاں کولوں نہ ڈریئے، دھیاں دے لیکھاں کولوں ڈریئے / دھی اُسری، کھان پین و سربیا: دھی جہدے ای
 ماییاں نوں اوہدے ویاسے دی فکر ہو جاندی اے۔ اوہدا کارن دھیاں نے ویاسے کے اگلے گھر جانا ہوند اے۔ اگلا
 گھر یعنی سسرال کیویں داہوئے گا جے سسرال ماڑا نکل آیتے ساری حیاتی دماییاں تے اوہدی دھی لئی روگ
 بن جاندا اے۔ ایسے لئی تے آہندے نیں کہ دھی جی دا اینا ڈرنیں جنہاں اوہدی قسمت دا ڈاؤ ہوندا کہ رب
 نہ کرے کسے دی دھی دی قسمت (سسرال) ماڑی نہ ہووے۔

گڑم گڑم رل گئے، وچو لڑے کون وچارے: وچولے دی قسمت بارے آکھیا گیا اے۔ کئی تھاداں تے کڑی
 دے منڈے دے ویاسے وچ ٹھلا کر دا "وچولے" ادا کر دے نیں۔ ایہہ وچولے کڑی تے منڈے دے
 خاندا ناں نال آپسی گل بات کرواندے نیں۔ فیر جدوں کڑی منڈے دا ویاسے ہو جاندا اے تاں انہاں وچاریاں
 وچولیاں نوں سارے بھل جاندے نیں۔

کھوٹا پتر تے کھوٹا پیسہ و پیلے سر کم آؤندے نیں: دنیا وچ کوئی وی شے بیکار نہیں۔ کسے نوں وی اپنے توں ماڑا
 نہیں سمجھے۔ تہاڈے پاروں سمجھی جاوے والی کوئی شے یاں کوئی وی بندہ کدے نہ کدے کم آہی جاندا اے۔
 گھر دے بھانڈے وی آپو وچ کھیمہ پیندے نیں: رشتیاں دی سانجھ تے رشتیاں نوں ٹٹن توں بچاون لئی ایہہ
 اکھان ورتیا جاندا اے۔ جدوں کسے دھی، پُت نے آپسی لڑائی بارے اپنے وڈکیاں کوں شکایت کرنی تے
 سیانیاں نے آکھنا جتھے دو بھانڈے کٹھے ہوون اوہ آپس وچ لازمی کھڑکدے نیں۔ ایس لئی گھر وچ جتھے چارجی
 کٹھے ہوون او تھے ماڑا موٹا وادھا گھانٹا توں تراڑ ہو ای جاندا اے۔ انہاں چھوٹی موٹی لڑائیاں نوں سرتے سوار
 نہیں کرنا چاہیدا۔

مانواں دھیاں لڑدیاں لوک آکھن گلاں کردیاں: ماں تے دھی دا آپسی رشتہ بہوں گوڑھاتے سچا ہوندا اے۔
ایہہ دونویں آپسی جناں وی لڑائی کرن انج لگد ا جیویں گلاں ای کردیاں نیں۔ انہاں دی لڑائی پکی لڑائی نیں۔
اک پل وچ لڑائی دو جے ویلے اک دو جے دیاں جواں کڈھدیاں ہوندیاں۔
مانواں نال نانکے تے پچواں نال دادکے: سیانے آکھدے نیں جدوں تیکر ماں تے پچو جیوندے نیں۔ دھیاں
/ پتریاں تے انہاں دے پچیاں دے نانکے / دادکے جیوندے رہندے نیں۔ جدوں ایہہ رشتے دنیا توں ٹر
جاندے نیں فیر بھیناں بھراواں تے گھر بن جاندے نیں تے وکھروں وکھری ہو جاندے نیں۔
ننان دانانویا، میرا کی لگے؟ رشتے داری نیڑے دی تے اوہی چنگی جتھے آنا جانا ہووے۔ دور دی رشتے داری دی
کوئی اہمیت نیں۔

کمیں دی یاری تے ٹھوہیں دا ڈنگ: ماڑے بندے نال کدے وی یاری تے بھروسہ نہیں کرنا چاہیدا۔ جیویں
ٹھوہیں (بچھو) دی عادت اے کہ اوس نے ڈنگ مارنا ای مارنا۔ انج ماڑے بندے نے اپنا وقت دکھایا دینی
ہوندی چاہے جناں مرضی اوس نال چنگیائی کر لی جائے۔
لائی لگ نہ ہووے گھر والا تے چندرا گواہنڈ نہ ہووے / ہمسائے تے ماں پچو جائے: گھر والا (خاوند) بے ماڑا
ہووے، سنی سنائی گل تے یقین کرے، جس نے جو گل آکھی اوس مگر لگ گیا تے گھر اُجڑ جاند اے۔ اوہ گھر،
گھر نہیں رہندا۔ انج ای بے گوانڈھی ماڑا نکل آوے تے روز دی لڑائی گھر دامنہ ویکھدی اے۔ گوانڈھیاں
(ہم سائے) نون ماں پچو جائے مطلب بھین بھرواں ورگیاں ایس لئی اکھیاں جاند اے۔ کہ مشکل ویلے
سب توں پہلاں ہمسائے ای کم آوندے نیں۔ ہمسایہ چنگا ہووے تاں رشتے داری دی کمی محسوس نہیں
ہوندی۔ کیو جے رشتے دار دور دراز رہندے نیں تے انہاں داروز روز آنا دکھ اے۔ پر ہمسائیاں دی کنڈ نال
کنڈ ساٹھی ہوندی اے۔ چنگے ہمسائے خوش قسمتی دی علامت سمجھے جاندے نیں۔

اپنی مجھ دادودھ سو کوہ تے جا پوی دا اے / اپنی بھوری مجھ دادودھ پینا: کسے نال بے چنگیائی کرو گے تے بھرو
گے وی۔ دو جیاں نون دتا پیار، مان، نرم مزاجی کسے ناں کسے رنگ وچ تہانوں واپس لہھ ای جاندی اے۔ کسے
مہمان نون بے اج اپنی مجھ دادودھ پلا نو گے تے کل کوئی دو جا تہاڈے نال چنگیائی لازمی کرے گا۔ پرانی کہانی
اے کہ سیالاں وچ پنڈ وچ ادھی راتیں اک گھر دے بوہے تے مہمان آیا۔ گھر والیاں نے اوہدی آٹو بھگت
رج کے کیتی اوس نون اپنی بھوری مجھ دادودھ چو کے پلایا۔ ویلا لکھدا گیا اک دیہاڑے اوہ بندے کسے کم لئی

اورینٹل کالج میگزین، صد سالہ نمبر، جلد ۱۰۰، شماره ۲-۴، مسلسل شماره: ۳۷۸-۳۷۹، سال ۲۰۲۵ء
کسے دور دے پنڈ گیتے شماں پے گئیاں۔ اوس پنڈ دے کسے جنے نے اوس نوں اپنے گھر بلا کے مہمان داری
کیتی تے دودھ پلایا۔ مہمان آکھدا کہ میں اج اپنی بھوری مجھ دا ای دودھ پیتا اے۔ اس لئی کہندے نیں کسے
نال چنگا کرو تے تہاڈے نال وی چنگا ای ہووے گا۔

خاننا دے خان پروہنے: رشتے داریاں، تعلقات ہمیشہ اپنے برابر دے بندیاں نال ای کرنے چاہیدے
نیں۔ جے ماڈے بندے تگڑیاں نال سلام دے کار کھن دی کوشش کرن گے تے رسوائی ہووے گی۔ تگڑیاں
نوں تگڑیاں نال تے ماڑیاں نوں ماڑیاں نال ای رشتہ داری کرنی چاہیدی اے۔

روندیاں کول رویے نہ تے رون والی شکل ای بنا لیتے: کسے دوجے دی تکلیف، دکھ نوں اپنا درد سمجھ کے اُس دا
دُکھ وندا نا چاہید اے۔ جے اوہدے تکلیف وچ آپ روئیں سکدے تے گھٹ تو گھٹ اوہدے سامنے روون
والی شکل لازمی بناؤ۔ دوجے نوں گھٹ توں گھٹ انج لگے کہ اس نوں میری دُکھ تکلیف دا اندازا اے تاں ایہہ
میرے دکھ وچ برابر دا شریک اے۔

گل لگنوں جاپے پر منہ لگنوں نہ جاپے: آپسی رشتیاں وچ، چنگے دوستاں وچ جو کسے گل تے لڑائی ہو جائے
تے ہوش نہیں کھونا چاہیدا۔ انج دی کوئی گل نہ کرو کہ جدوں صلح ہووے تاں شرمندگی ہووے۔ لڑائی توں
بعد اکا ای سلام دعا بند نہیں کرنا چاہیدی۔ سیانے کہندے سن کہ جدوں لڑائی ہو جائے تاں بھانویں اک
دوجے دے گل نہ لگو پر فیروئی لنگھدے ٹپدے دوروں سلام دے کار کھوتا کہ صلح صفائی دا امکان ہر ویلے موجود
ہووے۔ بالکل بول چال بند نال کدے وی آپسی لڑائی ختم نہیں ہوندی نہ ای صلح ہوندی اے۔

منہ بچھن تے کوڑ کھٹن: سنی سنائی گل تے کن دھر کے آپسی لڑائی دی بجائے پہلاں گل دی تصدیق کرنی
چاہیدی اے کہ کوئی گل انج ہوئی وی اے یاں نہیں۔ کسے وی غلط فہمی نوں دور کرن لئی ضروری اے کہ
پہلاں اوس گل دے مڈھ تیکر اپڑو۔ اس عمل نال ودھیریاں جھوٹیاں گلاں جڑوں ای پٹیا جاندیاں نیں تے
آپسی لڑائی دا کارن نہیں بندیاں۔ ایس لئی کہندے نیں جے کدھرے کوئی گل پتا چلے تاں پہلاں تصدیق کر
لو کہ گل انج ہوئی وی اے یاں نہیں۔

گل مونہوں کڈھی تے پرانی ہوئی: کوئی وی گل / راز اوس ویلے تیکر ای راز اے جدوں تیکر کسے نوں دسیانہ
جائے۔ ایہہ غلط فہمی دل وچ کڈھ دیو کہ تساں کسے دوجے نوں ایہہ آکھ کہ کوئی راز دی گل دسو کہ کسے نال
ناں ایہہ گل کریں۔ گل مونہوں نکلی نہیں تے دو جیاں تیکر اپڑا ای جاندی اے۔

ساڈے گھر آؤ گے تے کیہ لیاؤ گے؟ اسی تہاڈے گھر آواں گے تے کیہ دیو گے؟

اجو کے ویلے آپسی پیار محبت، اک دو جے دے گھر آنا جانا مکد اجاندا۔ اوہدا کارن ایہہ تکلفات نیں کہ جے کسے گھر جانا تے نال کجھ لے کے جاؤ فیرو تھے جا کے اونہاں دے پچیاں نوں وی واپس آن لگے کجھ دیو۔ اس فضول رسم و رواج دے کارن ہن آپسی ملنا ورتنا مکد اجاندا۔ سگے ڈھڈو جے بھین بھراواں وچکار وی اس تکلف دی وجہ نال آنا جانا ملنا ورتنا گھٹ گیا اے۔ مہنگائی پاروں اک دو جے گھر جان توں پہلاں سوواری سوچنا پند اکہ جان لگے وی کجھ لے کے جانا پینا تے فیرو تھے جا کے پچیاں نوں سوو سو، پنج سو ہزار دینا پینا۔ نوڈن ندھا گھر لوکاں دے، نو ندھے دے گھر، بہہ ندھے نے لیکھا کیتا، ندھا گھر دا گھر: ندھا اک کنجوس بندے داناں سی۔ اوس نے اپنی کنجوس پاروں فیصلہ کیتا کہ میں کسے گھر جا کے رہناں۔ خرچہ بچ جائے گا۔ انج اوہ اپنے اک عزیز دے گھر نو دیہاڑے رہ کے آیا۔ دو سو دن ندھے گھر نو پر وہنے آگئے۔ جدوں پرونا چاری توں بعد ندھے نے حساب کتاب کیتا تے اوس نوں پلوں ای پئے۔

ہو چھے گھروں کھانا، جنم جنم دا طعنہ: کسے وی ماڑے تے گھٹیا بندے نال لینا دینا نیں کرنا چاہیدا۔ پہلاں تے اوس نے لین دین ویلے لکیراں کڈھانیاں فیرو تھیاں تھیاں تے پنڈھنا کہ فلاں نے میرے کول پیسے لئے، فلاں نوں میں روٹی کھوائی، فلاں دے میں فلاں احسان کیتا۔ سیانے کہندے میں ماڑے گھروں کھانا ساری زندگی دا عذاب بن جاندا اے۔

چیت و ساکھ بھوس، جیٹھ ہاڑ سوں، ساون بھادروں نہاویں، اسوں کتیں تھوڑا کھاویں، گھر پور روں ہنڈا نوں، ماگھ پھگن تیل ملاویں تے وید حکیم دے کدے نہ جاویں: دیسی مہینے ہر انگریزی مہینے دی وچکار لے دیہاڑے (۱۴/۱۵ تاریخ) توں شروع ہوندے نیں۔ دیسی (بکری) سال دا پہلا مہینہ چیت ہوندا اے۔ جیہڑا ۱۵/۱۴ مارچ توں شروع ہوندا اے۔ ایس اکھان وچ سیانیاں نے بارہ دیسی مہینیاں دے حساب نال موسم، رہن سہن تے کھاون پیون بارے گل کیتی گئی اے۔ چیت و ساکھ (مارچ اپریل) دے مہینے نیں۔ اوس ویلے کنک دی کٹائی دا موسم ہوندا۔ گرمی اچھے کڑا کے دی نیں ہوندا۔ اوس ویلے راج کے کم کرنا چاہیدا اے۔ جیٹھ ہاڑ (مئی جون) گرم مہینے ہوندے نیں۔ لووان چلدیاں نیں تے اوس ویلے سکرو دوپہرے کم نیں کرنا چاہیدا۔ اوس ویلے راج کے آرام کرو تے نیندر پوری کرو۔ ساون بھادروں (جولائی اگست) مینہ دے مہینے ہوندے نیں، راج کے نہاؤ۔ اسوں کتیں (ستمبر اکتوبر) وچ کھانا گھٹ کرنا چاہیدا، گھرتے پوہ (نومبر دسمبر،

اورینٹل کالج میگزین، صد سالہ نمبر، جلد ۱۰۰، شمارہ ۲، مسلسل شمارہ: ۳۷۸-۳۷۶، سال ۲۰۲۵ء، جنوری) سیالاں دے مہینے میں انہاں وچ روئی وچ رہنا چاہیدا مطلب ٹھنڈ زیادہ ہوندی تے روئی دیاں بنیاں رضائیاں دا استعمال کرنا چاہیدا اے۔ ماگھ پھگن (فروری مارچ) بہار پھٹن دا موسم اے۔ ایس ویلے رنج کے جٹ اتے تیل دیاں مالشاں کرو، دھپاں سیکو۔ موسم تے کھاؤں پیوں بارے سیانیاں دی آکھیاں گلاں تے جے عمل کیتا جائے تے پورا امکان اے کہ بندہ بیمار گھٹ ہووے گا تے حکیم / ڈاکٹر کول نہیں جانا پیندا۔

کھائیے دال جو نیچے نال: حیاتی وچ سادگی تے قناعت پسندی بارے آکھیا گیا اے۔ جیویں روز دیہاڑے گوشت کھانا اوکھا اے۔ صحت داوی نقصان تے جیب وی اپنی اجازت نہیں دیندی۔ سادگی دی دال وچ سکون اے۔

کھائیے من بھاوناپائیے جگ بھاوننا: حیاتی وچ اوہ شے کھاؤ جیہڑی تہانوں پسند اے تے کپڑے اوہ پانے چاہیدے جیہڑے جگ وچ پائے سوہنے لگن۔ موسم دے حساب نال ہووون۔ معاشرے وچ رواج دے مطابق ہووون۔

گھر وسدیاں دے، ساک ملدیاں دے تے کھیت واہندیاں دے: گھر وسدے ای سوہنے لگدے نیں۔ انج رشتے داری اوہدوں تیکر جدوں تک ملدے ورتدے رہو، ملنا جُلنا بند تے رشتے داری وی تک جاندی اے۔ انج ای کھیت اوہی چنگے جتھے واہی نیجی ہوندی رے۔ کھیت زر خیز رہندے نیں۔ جتھے واہی نیجی نہ ہووے اوہ کھیت بنجر ہو جاندے نیں۔

ملک ماہی داوے کوئی رووے تے کوئی ہسے: ایہہ دنیا رب دی بنائی ہوئی اے۔ ایہتھے ست عرب توں ودھ لوگ رہندے نیں۔ ہر کسے لئی نہ دنیا چنگی نہ ایہہ ماڑی۔ کوئی ایہتھے بہوں خوش اے تے کوئی پریشان حال اے۔ بوہتا بھلا ہاسرا بوہتی بھلی نہ چُپ، بوہتا بھلا نہ مہنگلا بوہتی بھلی نہ ڈھپ: بوہتا ہسنا وی چنگا نیں تے ہر ویلے چُپ چپان رہنا وی ماڑا۔ ہر ویلے مینہ وی چنگا نیں تے بوہتی دھپ وی برداشت نہیں۔ ہر شے دی زیادتی نقصان دے ہوندی اے۔ میانہ روی نال لنگھائی حیاتی سکھ دیندی اے۔ پُرانے ویلے وڈکے ضرورت توں ودھ شے گھر نہیں رکھدے سن کہ ایہہ شیطان دا حصہ بن جاندی اے۔

بھائیاں جئی بہار نہیں جے خار نہ ہووے، مینہہ جئی بہار نہیں جے گار نہ ہووے: بھر اواں وچ دے آپسی نفرت، لڑائی جھگڑا، حسد نہ ہووے تاں ایہدی ورگی دولت ہو ر کوئی نہیں۔ انج ای مینہہ ورگی نعمت وی کوئی نہیں جے مینہہ پاروں گار (کچڑ) نہ ہووے۔

ہاڑی داواہیا، ساٹوئی داچراہیا، پیکے نہ سیکھایا، تیرے کم نہ آیا: ہاڑ دا مہینہ ساون دے مہینے توں پہلاں آوندا اے۔ ساون تے مہینے وچ رچ کے بارش ہوندی اے۔ اگر واہی نیجی کرن لئی ہاڑ دے مہینے وچ کھیتاں وچ ہل نہ چلایا جائے تاں بارشاں نال کھیت زر خیر نہیں ہوندے تے فصل چنگی نہیں ہوندی۔ ساون بھادوں وچ رچ مینہ پیندے تے جنوراں لئی کھاہ تے چارا چنگا ہوندا اے۔ موقع توں فائدہ چک کے اوس ویلے جنوراں نوں رچ چرانا چاہیدا۔ ویاہ توں پہلاں دھی نوں پیکے وچ گھر داری چنگی طرح سکھانی چاہیدا اے تاکہ سسرال وچ جا کے اوہدے کم آئے۔ پیکے وچ دھی نہ گھر داری دانہ سکھایا ہونا، ساون وچ جنوراں نوں نہ چرانے ہاڑ وچ کھیتاں وچ واہی نیجی نہ کرنا بعد وچ نقصان دیندے نیں۔

جواں والا سڑے، مارن والا کھسم مرے: جس سروچ جواں ہوون تے جیہڑا کھسم (شوہر) اپنی بیوی نوں مارے دونوں معاشرے وچ چنگا نہیں سمجھے جاندا۔ گندگی تے صفائی ستھرائی نہ ہوون دے پاروں سروچ جواں پیندیاں نیں۔ جیہڑی کڑی اپنا آپ صاف نہیں رکھ سکدی اوس نے اپنے بھریاں نوں کی صاف ستھرا رکھنا۔ انج ای جیہڑا کھسم (خاوند) اپنی بیوی نوں ماردا اے، اوہدا جینا یا مرنا بیوی لئی اہمیت نہیں رکھدا۔ حکم بنا پتروئی نہیں ہلدا: مسلماناں دا ایمان اے کہ سوہنے رب دے حکم بنا کجھ وی نہیں ہو سکدا۔ جیہڑی رات قبر وچ اے اوہ باہر نئی کٹی جاسکدی۔ ساری دنیا اوہدے حکم اتے ای چلدی اے۔ اوہدے حکم توں بغیر پتاوی نہیں ہل سکدا۔ (۵)

حوالے

(۱) گل بات: فراز ملک (پتر۔ ڈاکٹر شہباز ملک)، مورخہ ۱۸ ستمبر، ۲۰۲۲ء، حال مقیم لاہور۔

(۲) ڈاکٹر شہباز ملک، سوسیالنے اکومت، (پنجابی اکھان)، لاہور: پنجابی ادبی بورڈ، ۱۹۶۷ء، ۶۔

(۳) ڈاکٹر شہباز ملک، ساڈھے اکھان، (لاہور: ڈان بک سوسائٹی، ۱۹۷۸ء)، ۸۔

(۴) ڈاکٹر شہباز ملک، پنجابی کہاو تیں، (لاہور: ملتیہ میری لائبریری، ۱۹۸۸ء)

(۵) ایس آر ٹیکل وچ شامل اکھان ڈاکٹر شہباز ملک دی پینٹھلی لکھتاں توں لئے گئے نیں۔

- شہباز ملک، ڈاکٹر، سوسیالنے اکومت، لاہور: پاکستان پنجابی ادبی بورڈ، ۱۹۶۷ء۔

- شہباز ملک، ڈاکٹر، پنجابی کہاو تیں، لاہور: ملتیہ میری لائبریری، ۱۹۸۸ء۔

- شہباز ملک، ڈاکٹر، ساڈھے اکھان، لاہور: ڈان بک سوسائٹی، ۱۹۷۸ء۔

- شہباز ملک، ڈاکٹر، سیانے کہندے نیں، لاہور: پاکستان پنجابی فکری سانجھ، ۲۰۰۶ء۔

